

„A hajdúnánási Csiha-malom”

Hajdú-Bihar Megyei Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Hajdúnánás Városi Önkormányzat

és

a Hajdú Gabona zRt.

Szólláth Tibor
Hajdúnánás Város Polgármestere

Dr. Lakatos Zoltán
*a Hajdú Gabona zRt. elnök-
vezérigazgatója*

(P.H.)
HAJDÚ GABONA zRt.
4025 Debrecen, Széchenyi u. 13.
Adószám: 11140210-2-09
14.

Hajdúnánás, 2015. január 21.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: **Hajdúnánás Városi Önkormányzat és a Hajdú - Gabona Zrt.**

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név:	<u>Dr. Kiss Imre, Hajdúnánás Város Jegyzője</u>
Levelezési cím:	<u>4080 Hajdúnánás, Köztársaság tér 1. sz.</u>
Telefonszám:	<u>52/381-411 / 104</u>
e-mail cím.	<u>drkissi@hajdunanas.hu</u>

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: **A hajdúnánási Bocskai Korona, mint fizetőeszközként funkcionáló helyi pénz**

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
X ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: **Hajdúnánás**

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

☐ települési	☐ tájegységi	X megyei	☐ külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

„Az összes magyar malmok közül hozzám jár a messze kimagaslóan legtöbb vámörlető.”

(Csiha Győző)

A *Csiha-malom*, mint – már építése idején, 1942-ben is – Magyarország legkorszerűbb műmalma, *Hajdúnánás és Hajdú-Bihar megye*, sőt az ország egy különleges büszkesége. Az ipari objektum 56 méter magas épülete a Polgári útról, de a város több pontjáról is már messziről érzékelhető a város legkiemelkedőbb létesítményeként. A modern műmalmot „*Hajdúnánás hozományaként*” jelölték meg az EU csatlakozás kapcsán. A ma is működő és komoly jelentőséggel bíró létesítményt városunk híres szülötte, *Csiha Győző* építette, ezért szimbolizálja annak a múlt század zseniális magyar mérnöknek a „*máig ható védjegyét*”, aki a viharos 20. század „*történelmi forgószínpada*” ellenére kemény hittel, egyenes gerinccel, bámulatos szaktudással és – munkásait hűséggel végzett, hatékony és örömteli munkára vezető – emberségével, maradandó ipari és műszaki értéket teremtett már a maga korában is az *ipartörténeti remekműnek* számító *örlőüzemmel*, melyet a településen „*nagymalomként*” emlegetnek. S nem csupán Hajdúnánáson, hanem országszerte is, *ipartörténeti*

fogalommá”vált, hisz különleges „*túlélőművészként*” vészelt át egy emberöltőnyi időszakot, s vált ezáltal a magyar malomipar történetének egyedülálló példájává: háborúban épült, már létrejötté után nem sokkal majdnem felrobbantották, átvészelte a rendszerváltást, s a privatizáció minden kínját, s ma 73 évesen is „él” a hatalmas örként magasodik a város fölé *Hajdúnánás* szélén, és biztosítja a *Hajdú-Gabona zRt.* égiszén belül mindennapi betevőnkhez az értékes lisztet ma is. Az őrlésnek, mint a gabonából – az emberi életet tápláló alapélelem –, a kenyér előállítását biztosító tevékenységnek ősidők óta kiemelt misztériuma és jelentősége van az emberiség történelmében. Minden kultúrkör és minden korszak törvényi erővel óvta, védte az adott kor malomtípusait. E különös védelem oka a kezdetektől a későbbi évszázadokig ugyanaz volt: *ha egy embert megfosztunk a megélhetéséhez fontos eszköztől, az olyan, mintha az életétől fosztanánk meg.* Ez az antikvitas idején is tiltva volt az ókori Görögországban és Rómában is, de tiltotta a Biblia és a régi angol polgári törvénykönyv is. Az őrlés technikája a gabona kézi őrlésén át különböző malomtípusokon (*száraz taposó és tiprómalom, vízi gát-és hajómalom, szélmalom*) egészen a modern gőzmalmokig fejlődött a 19. századig. Természetesen, mint minden nemzetnek, a magyarnak is megvannak a maga hagyományai e különleges iparág terén is. Hazánkban már a honfoglalás idején is forgattak ősanyáink kezdetleges kézi malmot, aminek a *Gellért-legenda* is emléket állít. Az eltelt 1100 év alatt ugyan a legmodernebb technológia már felszabadította az embert e munka fizikai terhei alól, ám napjainkban is értékes iparága hazánkban a malomipar, s *jelenleg 52 malom* található az országban- árulta el *Dr.Lakatos Zoltán*, a *Csiha-malmot* jelenleg üzemeltető *Hajdú - Gabona zRt. elnök-vezérigazgatója*, a Gabona Szövetség elnöke. Hazánk „*malmi történelmének*” alaptétele, hogy a „*molnárkodáshoz*” nem csak az őrlés, hanem a malom építése is hozzátartozott. A különböző malomtípusok mindegyike megtalálható volt nálunk, s a XIX. századra a magyar nagyipar kialakulásában már malomipar állt az élen. A *malmok fejlődéstörténetének állomásai azért izgalmas „kordokumentumok”* is egyben, mert a gépi berendezések egész fejlődéstörténetét végig lehet követni a *gabonamalmok történetén.* Mára már *hungarikum gr. Széchenyi István* szellemi hagyatéka, akinek védnöksége alatt létesült országunk első gőzmalma 1836-ban. A megyei érték megtisztelő rangra javasolt *Csiha-malom* története is ebben a században gyökerezik, s egy különleges fejezete a magyar malomipar történetének, és értelemszerűen szorosan összefonódik megálmodója, megalkotója és megteremtője, *Csiha Győző (1887-1962)* életútjával, akinek léte elválaszthatatlan volt a malomtól, ehhez szabta mindennapjait, életritmusát. Igazi „*nánási polgárként*” állította kimagasló, s haláláig gyarapított szaktudását, precizitását, lelkiismeretes munkastílusát, vezetői habitusát és minden megnyilvánulását átható mély humánusát *Hajdúnánás* és a vele dolgozó emberek szolgálatába. sőt minden ember szolgálatába, aki a malmáról hordta a „napi betevőnek való” kenyérhez a korpamentes lisztet. Hazánk egyedülálló, s a 20. század Magyarország legkorszerűbb, s ma is működő műmalmának atyja példás, bár a kor viharaitól nem mentes, mégis minőségi életutat mondhat magénak. Életének főbb embleimái személyisége és fő műve megértéséhez a következők: *hajdúnánási gyökerek, minőségi iskolák Nánáson, Keszthelyen, gépészmérnöki oklevél a Műegyetemen, német szakmai alapok az AEG-nél és a Siemensnél, maximalizmus, komoly szellemi nívó, az 1. világháború idején rangelső vártüzérség Bécsben, 3 éves orosz hadifogság, 1918 tavasza: szökés haza, bekapcsolódás a Nemzeti Tanács munkájába, komoly szociális érzék, emberi empátia minden helyzetben, ha kellett küzdelem árán is, kezdeményező szerep a Bajtársak Jóléti Bizottsága nevű szervezetben, kommunista elvek, a Kommün bukása után Romániában való tartózkodás, 1923-ban visszatérés szülővárosába, s innentől irányul figyelme komolyan a malom különleges, – tudásának nagy lehetőségeket, tervező-alkotó szelleme számára komoly kihívást jelentő – világa felé. A két világháború közti időszakban is markáns gazdaságélénkítő, irányító szerepet vállalt magára: átvette édesapjától az akkor még csak 8 fővel dolgozó ún. *Csiha-malmot*, melyet *Csiha Elek* 1885-ben alapított. Megfelelő végzettséggel, kiforrott*

személyiséggel, szakmai és üzleti tapasztalatokkal felvértezve, átgondoltan kezdte el az öreg malom korszerűsítését. Ezzel párhuzamosan a 30-as évek elejétől lassan bekapcsolódott a város társadalmi életébe. *Elnöke lett a Hajdú Vármegyei Malomszövetségnek, és 1939-ig, lemondásáig ügyvezető elnöke az Országos Malomszövetségnek.* Analitikus alkata, végtelen precízitása, európai szintű szaktudása mellett átlagon felüli munkabíráására is szükség volt ahhoz, hogy az édesapja által épített „malomnak nevezhető” kezdetleges faépületből egy minden akkori igényt kielégítő – a kor legmodernebb gőzmalmának számító – műmalmot hozzon létre az átalakítás során. Egyszerre volt vizionárius és kőkeményen gyakorlatias: *„Tervezett, és addig nem nyugodott, amíg tervei valóra nem váltak.”*

A nánási malomipar egyébként töretlen fejlődést mutat teljesen szinkronban haladva a világszintű malomipari „trendekkel”, s bizony a modern gőzmalom megjelenéséig itt is hosszú utat kellett megtenni, hisz ezen a településen is ún. *szárazmalmok* működtek – *1870 táján kb. 30–* a gőzmalmok gépesített világáig. 1890-ben összesen 4 gőzmalom működött Nánáson, egyik volt *Csiha Eleké*, mely tehát 1885-ben létesült. Győző ugyan már 1913-ban megkapta az iparendedélyt édesapja malmára, de csaknem negyedszázad telt el a kisebb bővítésekkel, felújításokkal, anyagi erőgyűjtéssel és szakmai felkészüléssel, amíg végül teljes mellszélességgel hozzálátott az akkor már 52 éves, áttekinthetetlen, elavult malom nagyarányú korszerűsítéséhez, kibővítéséhez. Mindig ésszerű és gazdaságos elvek mentén járva, s tanulva a *Hajúnánási Gőzmalom Rt.* hitelcsődjéből, tudatosan elkerülte a bankkölcsönöket: a saját erőt okosan előteremtve, s a malom anyagi stabilitását megalapozva egy sertéshízaladát állított fel, s ennek, valamint malmának növekvő bevételéből fedezte először a gépek, majd az építkezési anyagok (családi adatok szerint 1 millió téglá beépítésére került sor), végül az építkezés és a kiegészítő gépek költségeit. Gigantikus elképzelésit szakmailag is maximálisan megalapozta a zseniális mérnök: az előkészületi időszakban minden szaksajtót elolvasott, levelek tucatjait küldte szaktanácsért a malmos szakma legkiválóbbjaihoz, s csak miután minden együtt volt, született meg a terv, s kezdődött meg a város történelmének egyik legnagyobb szabású építkezése. A korszerűsítés kezdetétől 1938-tól- a háború kitörése miatt kitolódó befejezésig-1942-ig 300.000 pengőbe került az átalakítás. Az üzem a gazdaságosság és korszerűség kettősségének aprólékos gondnal megalkotott jegyében azzal a céllal készült, hogy biztosítsa Hajdú, Szabolcs és Borsod vármegyék ellátását. *Az elkészült komplexum az ország akkori legmodernebb műmalma lett.* Meghajtó erejét 3, összesen 440 Hp barnaszéngázzal hajtott motor biztosította, amelynél a forgórostélyos barnaszén-generátort pl. elsőként alkalmazták hazánkban. Napi teljesítménye búzából 825, rozsból 175, csíráltatott tengeri őrlésből 300 és hántolásból 120 mázsa. Teljes mértékben golyóscsapágyazott gépi berendezése következtében üzemanyag fogyasztása minimális volt: 10kg salgótarjáni szénrel és 2 dkg olajjal 1 mázsa termény megőrlésére volt képes. Olyan alkatrészeket és gépi berendezéseket épített üzemébe, amelyek a legkorszerűbbnek számítottak, pl. a híres, svéd SKF cég golyóscsapágyait szerelték be 25 évi jótállással. Az ún. golyóscsapágyasítással az üzem gépei rendkívül könnyedén, kevés hajtóerő igénybevételével működtek, ennek köszönhető a malom anyag-és energiaköltségének csökkenése, a gazdasági mutatók javulása. Megjavultak a munkakörülmények, megszűnt a zsúfoltság, a termelés higiénikusabb lett. A malom szárítóberendezéssel és korszerűen felszerelt laboratóriummal is rendelkezett, termény és áruforgalmát saját iparvágányon bonyolította. *Búza, rozs és árpa őrlésén kívül tudott végezni csíráltatott tengeri őrlést és hántolást, korszerű, új olajmalma pedig olajütést.* A háborús nehézségek ellenére, rendkívüli szívósággal szerezte be létrehozója a malom berendezéséhez szükséges fafésleéseket, pl. Erdélyből is, hisz tiszta faszerkezetű a *Csiha-féle műmalom*, s az embertelen viszonyok közt is ragaszkodva a magas minőséghez olyan különleges anyagokat dolgoztatott be az üzembe, mint pl. a cédrusfa. Mindenben a legfejlettebb, legmodernebb és leggazdaságosabb technikát alkalmazta itt, a Tiszántúl Keleti felében. (Van olyan tömlős porszűrő a malom ma már múzeumként működő „eredeti” részében, mely 2005-ben még jól működött, tiszta

munkát biztosítva, bár már akkor ipartörténeti darab volt, de olyan *Csiha- korabeli* golyós-és gördülőcsapágyak is megtalálhatóak itt, melyek akkor még működtek, 60 év elteltével is.) A gépesítést is megváltoztatta: *a régi motorok helyett egy 180 lőerőt alkalmazott*, mely 2004-ig működtette az egész malmot, ez jelenleg a bejáratot „örzi” büszkén, s bármely arra járó megtekintheti. Az őrlő, a régi és olajmalomban, gépházban, lakatos és asztalos műhelyben, raktárban a korszerűsítés előtt 20-30 fő dolgozott, 1945-januárjában pedig 136 alkalmazottat tartottak nyilván. *Csiha Győző* helyi embereknek adott munkát, s rengeteg családnak megélhetést, a háború időszakában is. S azt is tudta, hogy csak összeszokott, jó érzéssel dolgozó, biztos munkáscsapattal tud életet lehelni az „*ipartechnikai remekműnek számító*” malomba, melynek már akkor csodájára jártak. Munkásai közé gyakran ő maga is beállt komoly rendszert és rendet biztosítva ezzel, ugyanakkor olyan „emberi közelségbe” kerülve ezáltal velük, ami példa nélküli volt, „*nagy tudású, de mégis nagyon közvetlen embernek*” tartották őt alkalmazottai, s több családbeli utódgeneráció is hűséges dolgozója azóta is a malomnak, s komoly, igazi – ezekben az időkben gyökerező – tisztelet vonja körbe ma is nevét a városban. Egész életében, de legviharosabb időszakban is nagy gondot fordított a munkakörülmények javítására, és a szociális intézkedésekre változatos módokon. 1945-ben bevezette az ingyenes orvosi vizsgálatot, a következő évben visszamenőleg is kifizette a családi pótlékot. A háborús elnyomorodást látva okos gondossággal segített dolgozóin: beosztottjainak gyakran adott kölcsön pénzt, amit később részletekben vonta le, nem róva ezzel elviselhetetlen terheket a családokra. Komoly erőfeszítéseket tett, hogy a malomban dolgozókat mentesítse a katonai szolgálat alól, ill. visszahívassa őket a frontról. Ebben a kis alföldi városban valami olyan munkás közösség formálódott így, kint a városszélén, a „*laponyagban*”, amely példaértékű, s *Csiha Győzőnek* köszönhető, s ezek okán nem csupán mérnöki, hanem emberi minősége miatt is komoly tisztelet övezi emlékét a városban. A „*gondos szülői*” attitűd, amivel a munkásaihoz viszonyult, még ma is fogalom. 1945-ben a tulajdonos segített magán a malmon is: állítólag a családi ékszerek mentette meg attól, hogy a kivonuló német csapatok felrobbantsák, pedig már alá volt aknázva a malom, amit testi épségét is kockáztatva ő maga szabadított meg a végpusztulást veszélyét hozó robbanóanyagoktól. Életét sem féltve tagadta le készleteit a nácik előtt, s így történhetett meg, hogy a *Csiha-malom*, melynek már a 40-es évek elején olyan komoly lisztpiacai voltak, mint *Debrecen, Nyíregyháza, Kisvárd, Tokaj, Miskolc, Diósgyőr, Kassa*, jelentős anyagi veszteségekkel ugyan, de sértetlen épülettel és gépekkel vészelt át a 20. század 2. világegyetemét valóban igazi túlélőművészként. Sajnos csak 3 évig élvezhette a szó szerint és átvitt értelemben is „*gőzerővel*” termelő malom csodálatos működését a konstruktőr, bár ez idő alatt az üzem komoly segítséget adott a *borsodi iparvidék, Debrecen és Szabolcs-megye* ellátásához, s a koalíciós időkben sok hajdúnánásinak biztosított megélhetést (130-165 fő). A megye malmai közül 1948. március 25-én kizárólag a *Csiha-malmot* államosították, mert a szakmában egyedül ennek az üzemnek volt 100-nál több munkása. Az új üzemvezető, *Papházi Sándor* már másnap átvette az irányítást. Sajnos a malom ezt követő villamosításával egy időben leállították és feldarabolták, elszállították a MÉH-be azt a *szívógáz motort*, amellyel egy ipartörténeti remekmű semmisült meg. Ugyanakkor az, hogy az államosítással járó „történelmi traumát” is átélő, túlélőművész malom ezt követően is üzemben maradhatott, épp annak köszönhető, hogy kora legfejlettebb malma volt. Igazi sorstragédia azonban, hogy *Csiha Győző* soha többé nem térhetett vissza malmába, Pestre költözött, s rövid visszavonultság után magas szaktudását és tetterejét a *Malomipari Országos Központ* tervezőmérnökeként kamatoztatta, s komoly munkák kerültek ki itt is a keze alól. Hajdúnánás legképzettebb, s minden tekintetben legnagyobb iparos 1962. december 27-én halt meg, az üzemből temetésére senkit nem engedtek el, a rekvirált malmon még csak fekete zászló sem lengett. Azóta nyilván méltó és illő módon tiszteli őt a szakma és városa, 1981. november 2-án pl. őt választották a helyi szakközépiskola névadójául, s 1982-ben hivatalosan is rehabilitálták, emléktáblát állítottak neki. Szerencsére, és fő műve ipartörténeti jelentőségét is igazolva a malom fejlődése, modernizálódása nem állt le az ő tevékenységének végével, az évek során a *Csiha-malom* egyre korszerűsödött és fiatalodott, alkalmazkodva az újabb korok

igényeihez. A malomalapító idején még házaknál tárolták a termést, ám a termelőszövetkezetek létrejöttével a vámőrlési formát (*gabona cseréje lisztre*) szinte teljesen felváltotta a kereskedelmi őrlés, amihez nagy tárolókapacitásra volt szükség, így 1949-re épült meg az első, 400 vagon gabonát befogadó képességű raktár, 1958-ban pedig 1000 tonna kapacitású 4 emeletes liszttárház épült. A *mai Csiha-malom* jellegzetes képét adó „6 beton felkiáltójelként” a város fölé magasodó új siló pedig 1977-ben készült el csúszó-zsalus megoldással, s 22.300 tonna befogadására képes, belső magassága 36 m, a tetején lévő géptérre együtt 56m, s Hajdúnánáson kívül ekkortól már ideszállították Polgár, Hajdúböszörmény, Hajdúdorog és Hajdúhadház búzáját is. Már 1965-ben megindult a malom gépeinek elektrifikálása is, s 1975-ben kifejlesztették a *Fawema típusú* lisztcsomagoló-rendszert is, mely nem csupán zacskókba csomagol, hanem főliáz is, az elszívó berendezése révén kevesebb liszt veszett kárba, s 30 ember kézi munkáját pótolta már akkor. Az anyagmozgatást is gépesítették tehermentesítve a rakodó munkásokat, s 1976-ban a malom szociális létesítményeit is korszerűsítették, A kommunista rendszer idején a hajdúnánási malom 1988-ig megszakítás nélkül kiváló üzem volt. A rendszerváltást 90 dolgozóval élte meg a Gabona Tröszt Hajdú-Bihar megyei Gabonaforgalmi és Malomipari Vállalat, a mostani tulajdonos *Hajdú-Gabona zRt.* jogelődjének tulajdonaként. A demokrácia és az EU-csatlakozás sem hagyta „gondozatlanul” Hajdúnánás e különleges, máig féltve őrzött, megbecsült „hozományát”. A 2006-os átfogó beruházás értéke 1,5 milliárd Ft volt: ekkor vissza nem térítendő támogatásból, hitelből és saját erőből korszerűsítették a kornak és az Uniónak is megfelelővé téve a nagy múltú malmot, ami immár „egy malomban őrlő” az EU-val. Ezzel napi 250 tonna búza s megőrlésére vált képessé az üzem, s 480 tonna liszt és 150 tonna korpa tárolására alkalmas helyiség is épült, emellett 2000 m²-es tároló csarnok az egykori *Csiha-kúria* területén, s új csomagolóüzem és zsákoló is létesült. A sok hazai malomüzemre nem jellemző műszaki fejlesztés is kiemelt hangsúlyt kapott a korszerűsítés során, a búzakondicionáló vonalat automata vízadagoló,- és szabályozó rendszerrel látták el, s az erőáramú hálózat is felújításra került. Az őrlőüzem gépeit 100 %-ban kicserélték, a malom kapacitása 160tonna/24 óráról 250 tonna/ 24 órára nőtt, a malom automatikus PCL vezérlésű lett. *A fejlesztett félmagvas őrléstechnológiát felváltotta a korszerű, rövid őrléstechnológia*, a liszt tárolásához 14 db tartály került beépítésre, 500 tonna befogadó kapacitással. A 2006-os korszerűsítés során a *Csiha-malom* komplett modernizációja valósult meg tehát. A felújítás célja a liszt olcsóbb előállítása és az üzemek piaci helyzetének megerősítése volt, kivitelezője a *svájci GmbH vállalása* szerint cégük „*malmi berendezéseinek*” pontossága a *svájci óráéhoz hasonlatos*. A 2006. június 8-án zajló ünnepélyes átadáson az alapító mérnök fia, *Csiha Tamás* is jelen volt, s örömet fejezte ki, hogy az édesapja által épített malmot korszerűsítették, s a maga korában egyedülállónak számító eredetihez hasonló, jó minőségű technológiával újították fel a *malom részt*. Szerinte édesapja is helyeselné ezt az átalakítást. Jelenleg a *koptató egység* felújítása zajlik, mely 2015.március 31-re fejeződik be a tervek szerint. Az 1942-ben épült malom „régie része” múzeumként üzemel, s a látogatók 4 szinten tekinthetik meg az eredeti, ipartörténeti kuriózumnak számító gépeket. Az DEOEC Agrártudományi Egyetemének hallgatói pl. rendszeres és lelkes látogatói e résznek. A 73 éves *Csiha-malom* jelenlegi birtokosa, a *Hajdú-Gabona zRt.* tehát jól gazdálkodik erőforrásaival, „*malmi örökségével*”, s kor szükségszerűségei jól összefonva a múlt adottságaival, ésszerűen és tudatosan a jövőre tervezve birtokolja és működteti az ország egyik legkülönlegesebb, s igen komoly ipari potenciálját képviselő malmát. A cég éves kapacitása nem kevés, évi 70 ezer tonna, de volt olyan év, amikor előlött voltak, ez a mennyiség a hazai piac mintegy 7-10 %-át fedi le. A hazai értékesítés mellett stabil, határon túli felvevő piaca Románia is. Hajdúnánás Városa is büszke „hozományára”, épp ezért él a magyar nemzeti értéktár-piramisba történő besorolási kérelem nemes lehetőségével.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

Egy korszak képviselőit mindig az jellemez a legélesebben, hogy hogyan bánnak „múltból örökölt értékeikkel”. Jelen beadvány indítványozói, a **Hajdúnánás Városi Önkormányzat**, érdemben együtt dolgozva a pályázaton a **Csiha-malom tulajdonosával a Hajdú-Gabona zRt-vel**, közös beadványukban a **legmodernebb törvényi védjegy erejével szeretnék ellátni ezt az ipartörténeti remekművet** a **megyei érték** rang megszerzésével, és a **Magyar Értéktárba** történő szíves továbbajánlás kérésével. Azért lehet nem csupán a beadók, hanem a megye számára is büszke döntés a besorolás, mert a **2012. évi XXX. törvény, a hungarikum-törvény** által felállított értékkategóriák közül az **Ipari és műszaki megoldások** kategóriában még nagyon kevés besorolt érték van a megyei és annál magasabb értéktári szinteken. (Mindössze 7 kiemelt nemzeti érték található a Magyar Értéktárban e témán belül, s ebből 3 birtokolja a **hungarikum** védjegyet: a **Zsolnay porcelán és kerámia**, a **KÜRT Adatmentés és a Túrístvándi vízimalom**.) A **Csiha-malom** pályázati anyagát benyújtók úgy vélik, hogy a megyei is büszke lehet erre a nagy múltú, ám ma is meghatározó létesítményére, mely egy jó szellemű, innovatív szemléletű múlt századi, hajdúnánási mérnök sikeres gondolkodásmódjának és eltökélt cselekvésének eredménye. Ebben az értelemben is megfelel a **hungarikum-törvény** szempontrendszerének, hiszen a magyarság csúcsteljesítménye, s emeli az országimázst külkapcsolatai révén a ma is jelentős termelő egységnek számító malom termékei gyakorlati szinten is pozitívan járulnak hozzá mind **Hajdú-Bihar megye**, mind **Magyarország** malomipari termékeinek **brand-építéséhez**, ezzel is igazolva, hogy az elmúlt 2 évszázad ipar létesítménye ma is komoly gazdasági erőt képvisel az eszmei értéken túl. A fentiek mellett pedig a **hungarikum törvény** által felállított és meghatározott magyar értéktár-piramis ésszerű – hazánk értékeihez méltó – gyarapodásának szép fejezete lehet, hogy Magyarország egyik legismertebb vízimalma, a **Túrístvándi vízimalom** után, a 19. századi alapokból kinövő, a 20. század derekán létrejött, legismertebb és korszerűségét máig megőrző 73 éves, „nagyapapa korba”lépő **hajdúnánási Csiha-malom** is az egész ország elismert ipartörténeti „hozományává” váljon a **hungarikum védjegy** megszerzésével.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

1. **RIGÓ Tamásné** szerk.: A Hozomány /Nánási füzetek 16., Hajdúnánás, 2005./
2. **KOROKNAI Zoltán** szerk.: Csiha Győző élete 1897-1962 (Hajdúnánás, 2002./
3. Vármegyei szociográfiák (személyi adattár), XII-XIII. kötet
4. **RÁCZ István** szerk.: Hajdúnánás története /Debrecen, 1973./
5. **GUT István**: A HAJDÚNÁNÁSI CSIHA-MALOM TÖRTÉNETE /Helytörténeti Gyűjtemény, Hajdúnánás/
6. *Hajdúnánási Újság* (2006. június 24., 685. szám): ÜNNEP A CSIHA-MALOMBAN
7. **BURCZÁN János** (technológus): A Hajdúnánási Malom rekonstrukciója /Hajdúnánás, 2005./
8. *A hajdúnánási Csiha-malom története* /Helytörténeti gyűjtemény, Móricz Pál Városi Könyvtár, Hajdúnánás/
9. **Dr. ILLYÉS László**: Helytörténeti feljegyzések /u.o./
10. **Dr. BÉNYEI Miklós** emléktábla avató beszéde /u.o./
11. **Dr. KISS István** szerk.: Tetteikben tovább élnek /Debrecen, 1972./
12. **SZABÓ Antal** főmolnár szóbeli tájékoztatója /u.o./
13. **ILLYÉS Miklós és TAR Zsófia**, a malom régi dolgozóinak visszaemlékezései/u.o./

14. **CSIHA Győző** I. számú válasza a gyáva támadóknak, Hajdúnánás, 1946.
15. **BARCSA János**: *Hajdú-Nánás város és a hajdúk története*, Hajdúnánás, 1900.
16. Hajdú-Bihari Napló, 1931. február 20.: harmincötezer tonna búzát őrölnek évenként /A legnagyobb Hajdú-Bihari malom/
17. Hajdú-Bihari Napló, 1975. november 19: Harminc ember munkáját pótolja
18. Hajdú-Bihari Napló, 1978. augusztus 20.: Jó a búza, jó a liszt is
19. Hajdú-Bihari Napló 1977. április 24. 3.1. : Befejező munkák a hajdúnánási gabonasilón
20. Hajdú-Bihari Napló, 1977. július 26. : Új gabonasiló Hajdúnánáson
21. Hajdú-Bihari Napló, 1979. november 18.: Új szociális létesítmény a Hajdúnánási Malomüzemben
22. Hajdú-Bihari Napló, 1979. november 22. : Napi 1500 mázsa búzát őrölnek a hajdúnánási malomban
23. Hajdú-Bihari Napló, 1981. augusztus 24. : Negyven éve mindennapi kenyérünkért
24. Hajdúnánási Fórum, 1984. 7. szám, Ráthy Sándor: A nánási főmolnár
25. Hajdú-Bihari Napló, 1985. június 3.: Új búzára vár a malom
26. **ANGYAL László szerk.**: *Hajdú-Bihar évszázadai* /Debrecen, 2000./
27. Hajdúnánási Újság, 1988.26.: Látogatóban a Csiha-lakásban
28. Hajdúnánási Újság, 1994. 16. : Csiha Győző mérnök
29. <http://www.szollath.hu/index.php/helyi-koezelet/397-eredmenyes-evet-zart-a-hajdu-gabona-zrt-hajdunanasi-malomuezeme>
30. **BOGDÁN István**: Régi magyar mesterségek / Bp.,1973. Magvető Kiadó/
31. A búzatermesztés kézikönyve /Bp.,1987. Mezőgazdasági Kiadó/
32. Gabonaipari Kézikönyv /Bp.,1971. Mezőgazdasági Kiadó/
33. Magyar Néprajz 8/3. kötet , Kézművesség /Bp. 1991. Akadémiai Kiadó/
34. http://nanastv.hu/csiha-malom-tortenete-video_abcd12459.html
35. http://nanastv.hu/csiha-malom-tortenete-4-video_abcd12471.html
36. <http://www.dab.hu/digitalcity/entity/entityNews.jsp?dom=AAAAGVPY&hir=AAAANRGA&efm=AAAAOBHB&prt=AAAAGRJV&egd=AAAAMFHQ>
37. <http://lexikon.katolikus.hu/H/Hajd%C3%BAn%C3%A1n%C3%A1s.html>
38. https://www.e-tarsulas.hu/telportal/app/startlap.aspx?ascx= Controls/telepulesbemutatas.ascx&bem_id=3
39. <http://www.kubon-sagner.de/opac.html?record=8720120>
40. http://hbml.archivportal.hu/index.php?action=print&news_id=657
41. http://napkeletnepe.blog.hu/2012/08/21/katona_gabor
42. <http://www.szollath.hu/index.php/helyi-koezelet/397-eredmenyes-evet-zart-a-hajdu-gabona-zrt-hajdunanasi-malomuezeme>
43. http://nanastv.hu/csiha-malom-tortenete-video_abcd12459.html
44. http://nanastv.hu/csiha-malom-tortenete-4-video_abcd12471.html
45. <http://www.dab.hu/digitalcity/entity/entityNews.jsp?dom=AAAAGVPY&hir=AAAANRGA&efm=AAAAOBHB&prt=AAAAGRJV&egd=AAAAMFHQ>

III.

MELLÉKLETEK

- 1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja:*

Csiha Győző

Hajdúnánás, 1887. február 25. – Budapest, 1962. december 27.

(A malomalapító Csiha Elek és neje, a nemesi családból származó Négyessy Katalin, a zseniális mérnök szülei)

*A hatodik osztályos gimnazista Csiha Győző
Az ülő sorban balról a negyedik, Márk Imre
igazgató úr mellett*

4435/888.

A Csiba Elek által mellesz vett gőzmalom építéséhez
a telep-engedély iránti tárgyalás folytán. —

Végzeteltett: László Tanácsmunkások
Csiba Elek a gőzmalom felállításától kife-
lyezve a városnak vett díjazatára
mire kénszerű volt, mind az által,
mire az által díjazás nem emeltetett,
Csiba Eleknek az újmalom helyén a
jegykönyvben köntőlőtt és a leve-
nyesen köntőlőtt köntőlőtt és má-
lakban a gőzmalom építéséhez a te-
lep-engedély meg adatik. —

A köntőlőtt építés költségei Kál-
János fejégre is Csiba Eleknek vett
a köntőlőtt 22 ft díjazat megadatik
mire folytán is a tárgyalás folytán
vett díjazat 50 forint díjazat megadatik,
ezben Csiba Elek vett díjazat megadatik
adatik. —

Mire Csiba Elek végzeteltett dí-
jazatát: —

Stenográfus: 26/888.

Csuhány
polgármester

A malomalapító Csiba Elek úr gőzmalom iránti
telepengedély kérelmére válasz
A város akkori polgármestere Csohány László írta
alá az engedélyt

*A Csiha-kúria a malom mellett
Helyén ma a lisztraktár található*

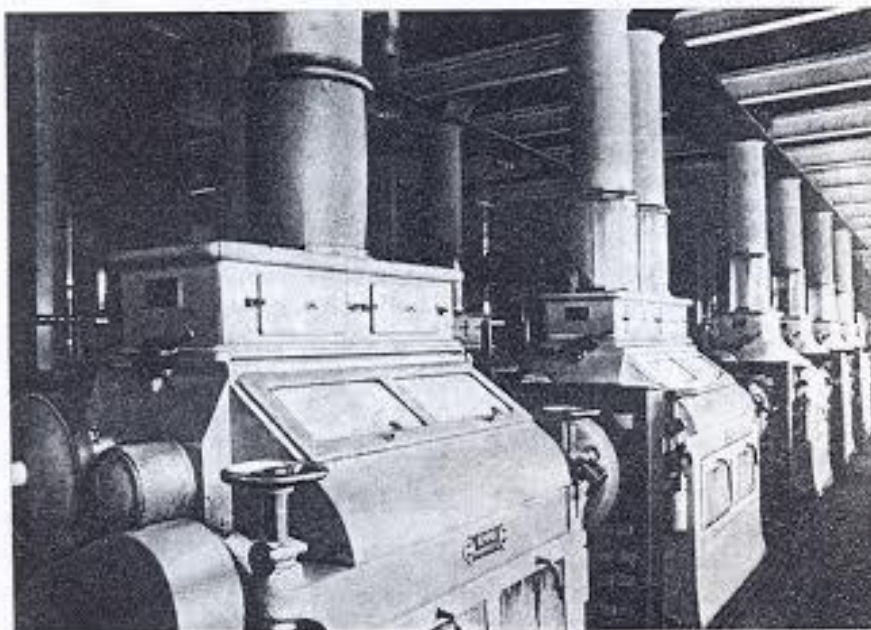

(Ma már nincs meg a híres, gyönyörű tulipánfa, s ahol állt, ott most a hatalmas lisztraktár található.)

A hajdúszárházi Csiba-malom, 1942

Forrás: dr. Guóthfalvy—Dörner: Mezőgazdasági iparunk. Budapest, 1944

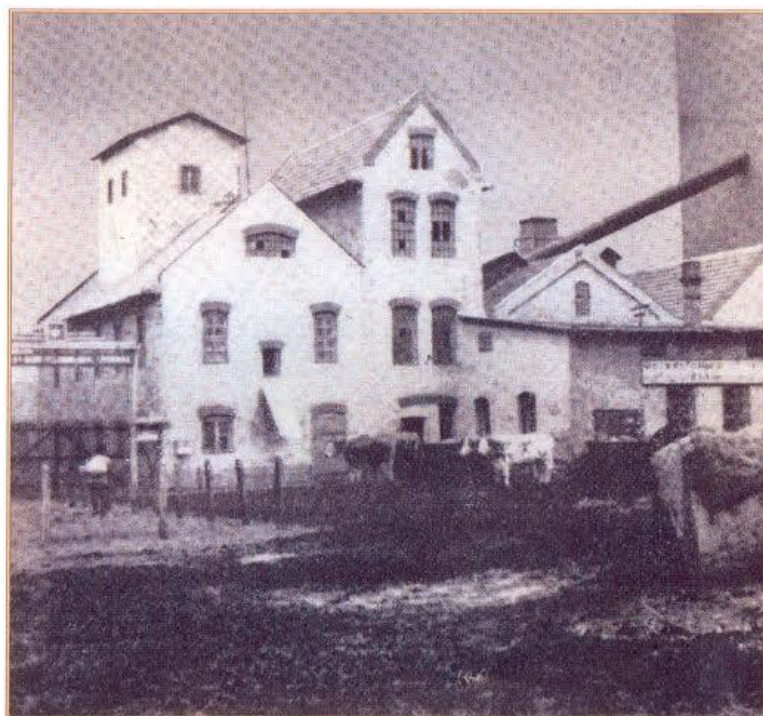

A Csiba-malom hengerpadja

Forrás: Malomipari Múzeum, Budapest

(Forrás: A magyar élelmiszeripar története: a Csiba - malom épülete 1981-ben és hengerpadja)

A Csiha malom 1952-ben

*Érkeznek az őrlősök a Csiha-malomba
A háttérben jól látható a régi és az „új”
malom, valamint a „kis” siló
A kép valószínű az 1950-es évek közepe körül
készült*

(Csíha Győző korabeli fotó: a precíz és komoly szaktudású mérnök pl. saját házat is „hőlégbefűväsos” módszerrel fűtötte, ami teljesen egyedülállónak számított a korban, mérnöki zsenialitását a hatékonyság és korszerűség jegyében minden területen alkalmazva.)

Csíha család látható

(... a képen)

(Ismeretlen eredetű kép, a rajta található írás szerint a képen a Csiha család látható, Csiha Elek, felesége Szexti Anna, ölében valószínűleg leánya, Irén és a két Csiha fiú, Győző és Lajos)

(A malom gépháza, balról Máró István)

(A szitapad 1941-ben)

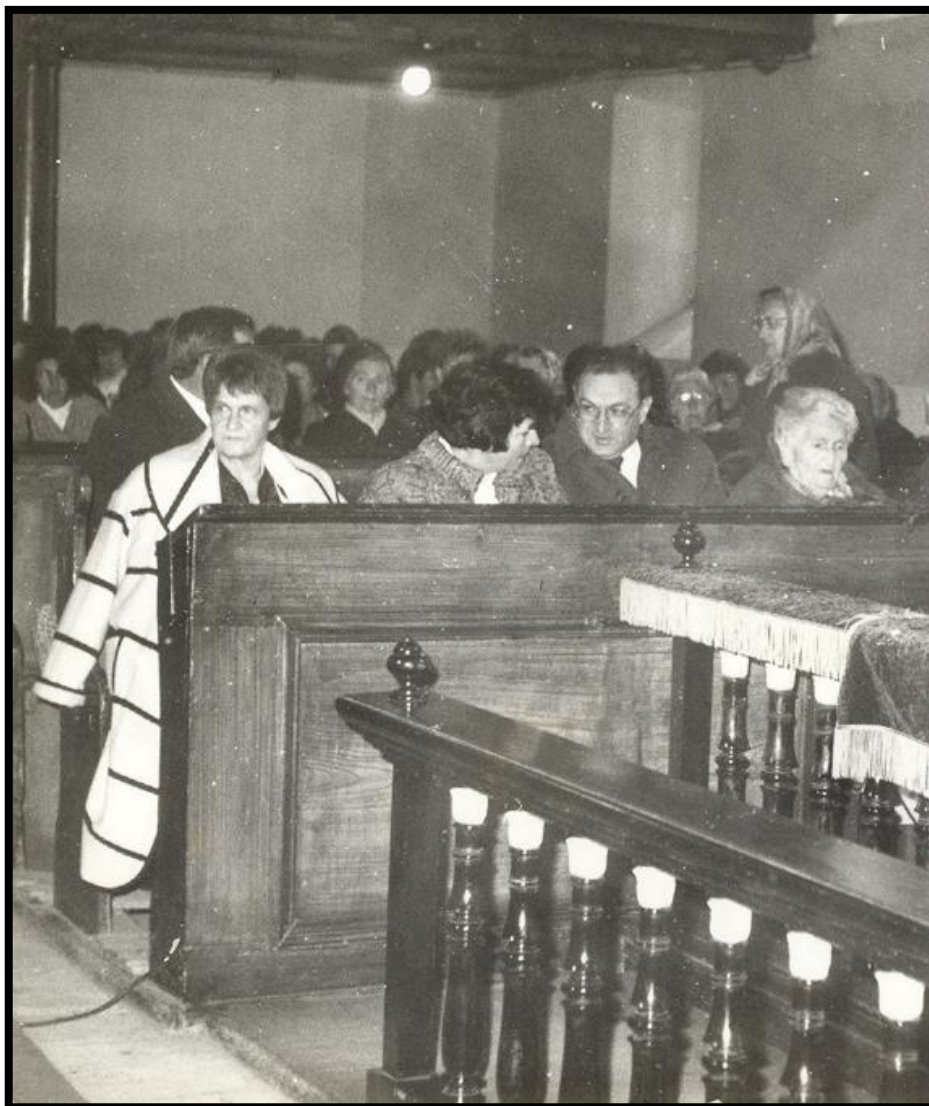
*Csiha Győzőné Szabó Katalin,
vagy ahogy általánosan ismerték, Kató néni*

*1962. augusztus 18. Öhönfőzés Bécs mellett – nánási módra
A széken Csiha Győző ül, fakanállal a kezében Csiha Győzőné,
továbbá a kép bal szélén, háttal, sötét pulóverben Csiha Tamás,
mellette Csiha Márta férje, Reizner József, Csiha Márta és egy
ismeretlen*

*(Az öhönfőzés már akkoriban is a hajdúnánási családok kedvelt kikapcsolódása volt: 1962. augusztus 18.
öhönfőzés Bécs mellett, nánási módra. A széken Csiha Győző ül, fakanállal a kezében Csiha Győzőné, továbbá a
kép bal szélén, háttal, sötét pulóverben Csiha Tamás, mellette Csiha Márta férje, Reizner József, Csiha Márta és
egy ismeretlen.)*

(1991 november 2. istentisztelet a református templomban :az első sorban a Csiha család. Csiha Márta, mellette Csiha Tamás felesége, Csiha Tamás és Csiha Győzőné. Ezen a napon vette fel a Szakmunkásképző Intézet Csiha Győző nevét.)

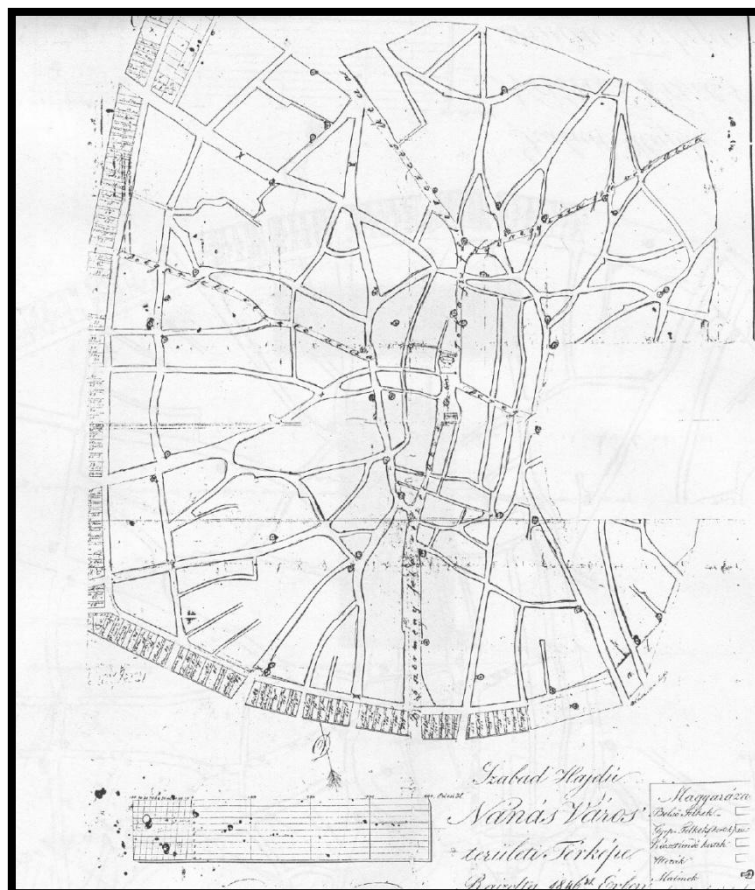

(„A gyermekkor kenyere: a tésztából való, hol rézbarna istenfiú...” - Vihar Béla helyi költőt is megihlette az „élet táplálója”, részlet A kenyér megdicsőülése című verséből.)

(Az idő nem fog a masszív, stabil szerkezetű modern malom épületén: egy régebbi és egy viszonylag friss kép ugyanabból a nézőpontból a malomüzemről a *Hajdú - Gabona zRt.* fotóarchívumából.)

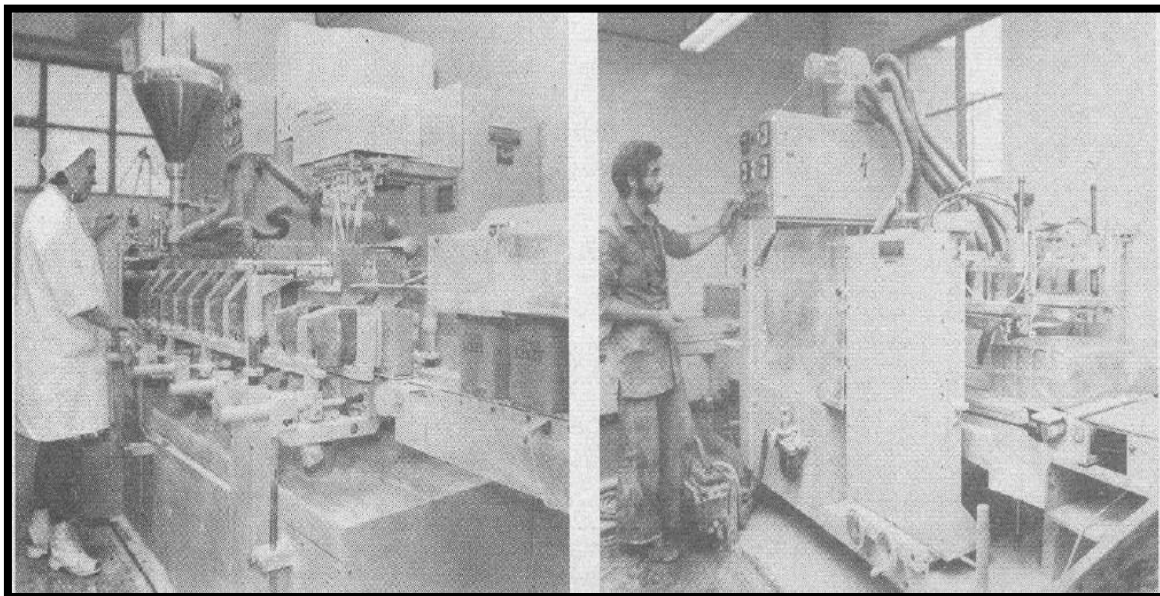

(Szabad Hajdú – Nánás Város területi térképe 1846-ból. A térképen az apró fekete pöttyök a malmokat jelzik a város területén. A hiányzó térképdarab ellenére is 45 malmot számolhatunk meg a város belterületén. A térképet rajzolta Hudatsek Pál.)

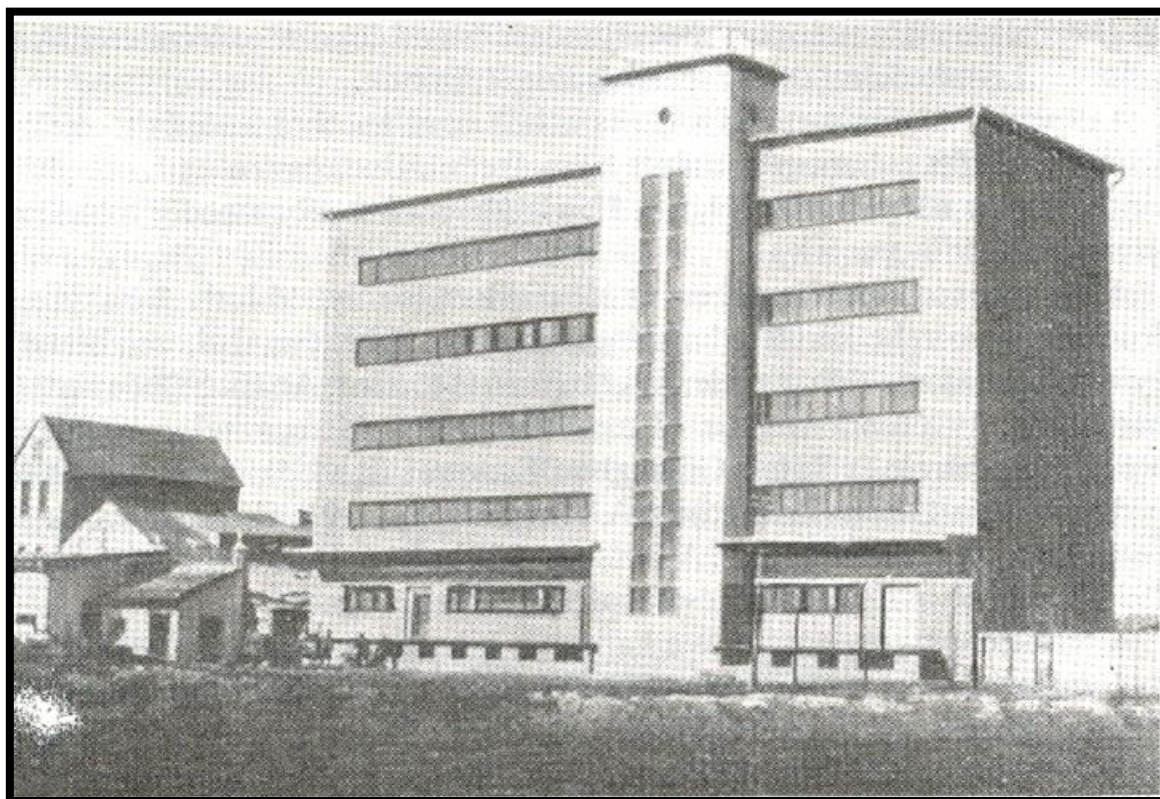

(A régi malomépület 1952-ben, összekötve az újjal. A kép bal szélén a lisztraktár látható, ezt már Csiha Győző építette, mellette a karcsú, magas, emeletes épület a koptató, utána a malom épület, az alacsonyabb, földszintes, elején a cégtábla. Itt volt a mérlegház is, vele egybeépülve, amit az olajmalom és a már meglévő új malommal a zsákoló csúszda kötött össze.)

(1975. november. Új csomagológépek a „*vén Csiha-malomban*.” Kovács Imréné az adagolást ellenőrzi.
Jobbra: a fóliázó egységnél Rácz Sándor. Fotó: Iklódy János. HBN.1975.)

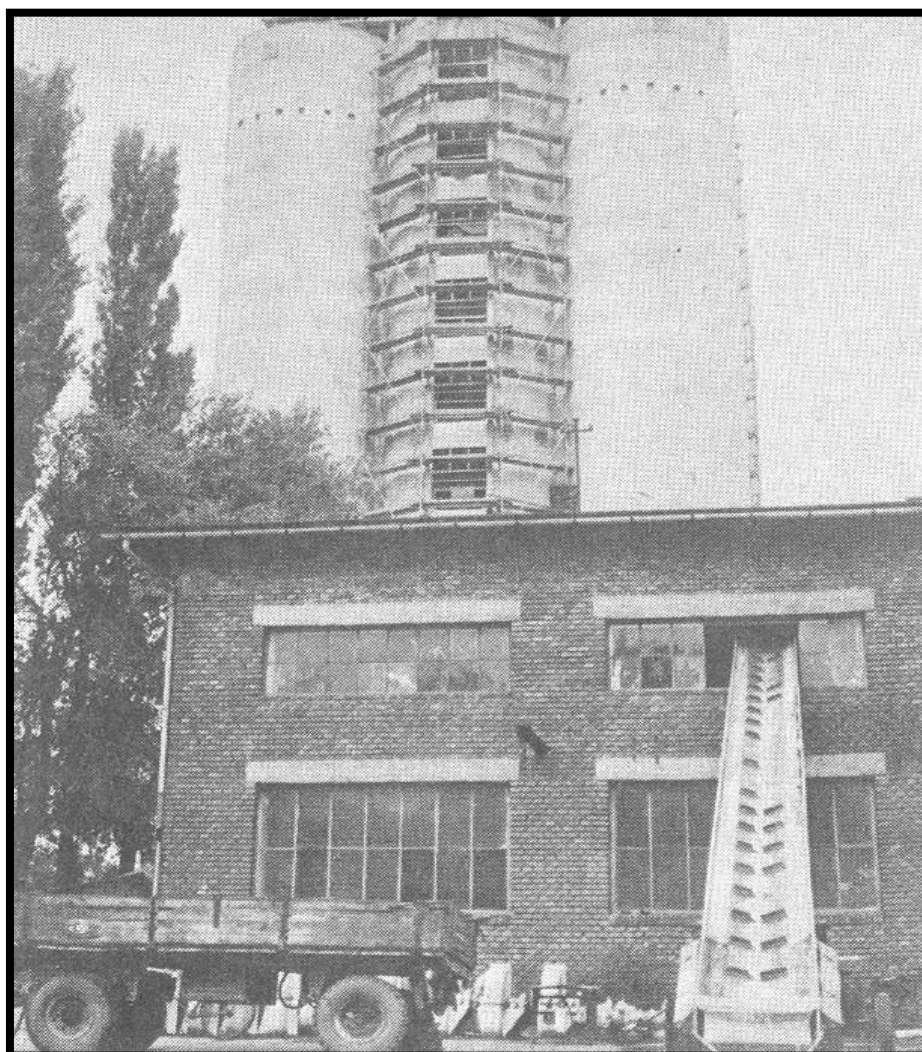

(A *Csiha-malom* Kelet-Magyarország legkorszerűbb malma volt megépültekor, 1942-ben, 2004-ben *Hajdúnánás uniós „hozománya”* lett.)

(A hajdúnánási Csiha-malom 400 vagonos „kis silója”, amelynek terveit még Csiha Győző készítette, és amelyet 1949-ben adtak át.)

(1976.október Befejező szakaszában az új siló építése. Fotó: Kőszeghy.HBN.1976.)

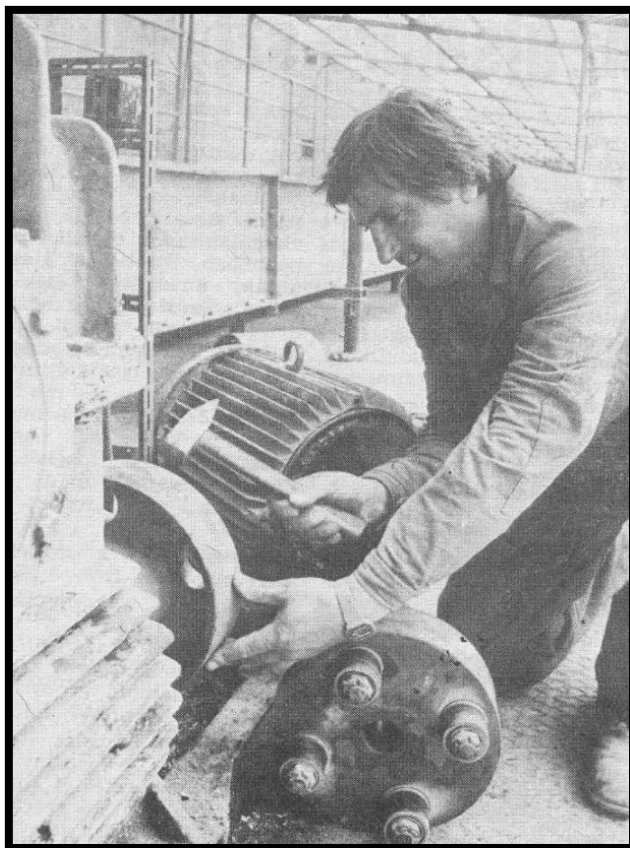

(1956-ban készült fotó a gyár akkori dolgozóiról, a kép jelenleg az üzemvezető *Fórizs Roland* irodájának falát díszíti, aki „generációs örökségként” kapta szakmáját, amire büszke: a képen is látható nagyapa portásként, vámcserésként és udvarosként dolgozott itt, nagymamája a csomagoló részen volt, jelenleg pedig az üzemvezető felesége is itt dolgozik. Elmondható tehát, hogy 140 éves családi múltja van mára a „malmi” munkának a Fórizs családban. S még számos munkás van a kollektívában, akik nagyszülei, szülei örökségét folytatva választották ezt a szakmát, s épp ebben a malomban. Valamennyien jó érzéssel, kiegyensúlyozott körülmények közt dolgoznak a ma is biztonságot adóüzemben.)

(A beérkező búza”minősítése” ősi módszerrel. Aki minősít: *Boros Gábor* mérlegkezelő, a teherautó vezetője *Pénzes Sándor* a Dózsa MgTsz-ből. A kép az 1970-es években készült. Fotó: *Tar József*)

*(1985 A második emeleten a Rédler-híd hajtóművét javítják
Fotó: Iklódy János. HBN. 1985.)*

(Volt idő, amikor még kézi erővel kötötték be zsákok száját.)

(A Hajdú-Gabona Rt. és jogelődje a Hajdúsági Gabona Rt. „jól gazdálkodott és gazdálkodik” ipartörténeti örökségével és a búzával, s a Csiha Győző által megálmodott és képviselt magas színvonalon van jelen a modern malomiparban: 200-ben „a hajdú lisztek és őrlemények termékcsalád elnyerte a Minőségi Termék védjegyet.”)

(A Hajdú-Gabona zRt. három fő csomagolt terméke. „A csomagoláson látszik, hogy honnan is ered a „csikós liszt” elnevezés...”- fűzte hozzá a fotók átadásához Molnár Gábor, az üzem jelenlegi termelési igazgatója. Dr. Lakatos Zoltán elnök-vezérigazgató pedig azt az érdekes kis adalékot is elárulta nekünk a malomüzem jelenlegi éves termelési kapacitását érzékeltetve, hogy ha a fenti csomagolt termékekből „liszt utat” képeznénk, az bizony Hajdúnánástól Párizsig vezetne.)

(Az üzem ma is az egyik legkomplettebb malom az országban. A három kép is mutatja, hogy a gyártott lisztek a vevőkhöz kerülhetnek zsákos, csomagolt és ömlesztett (tartálykocsis) kiszerezésben is, az igényektől függően.)

(A 2006-os beruházás során beépítésre került, legmodernebb technológiát képviselő gépekről készültek a képek.)

(A múlt ipartörténeti emlékeit is őrzi az üzem: Gőzturbina a malomgyár előtt.)

(Az 1977-ben épült nagy silózó 56 méter magas meghatározza a „hatalmas őrként” magasodva a város fölé a Csiha-malom jelenlegi, mindenki által ismert arculatát.)

(Dr. Lakatos Zoltán, a Csiha-malmot üzemeltető, s ezáltal a hagyaték egy részét, „a régi malom épületet” őrző Hajdú-Gabona Zrt. elnök-vezérigazgatója, 10 éve a Malom Szövetség elnöke, jelen pályázat társbenyújtója szívesen működött együtt Hajdúnánás Városával a beadvány elkészítésében. A pályázat összeállítása során „apró mérnöktechnikai titkokat” is elárult a Csiha korabeli ipari létesítményről: elmondása szerint a malomban a precizitásáról híres mérnök olyan apró, finom megoldásokat alkalmazott, mint pl. az, hogy a fából készült malomba szerelt csavarok „horonyai” nem vízszintesen, hanem függőlegesen álltak a belső térben a porlerakódás megakadályozása céljából. A „malmi szájhagyomány” szerint 1948-ban, az átvételkor nem volt olyan csavar a faszervezetű malomban, ami nem így állt volna, ez pedig az alaposság mellett az üzem iránti mély tiszteletet is tükrözi.)

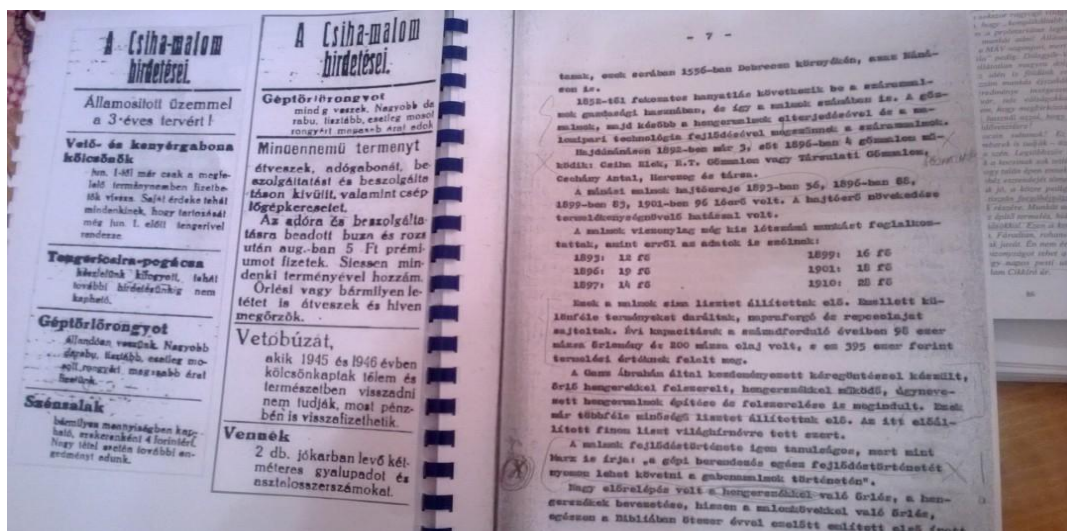
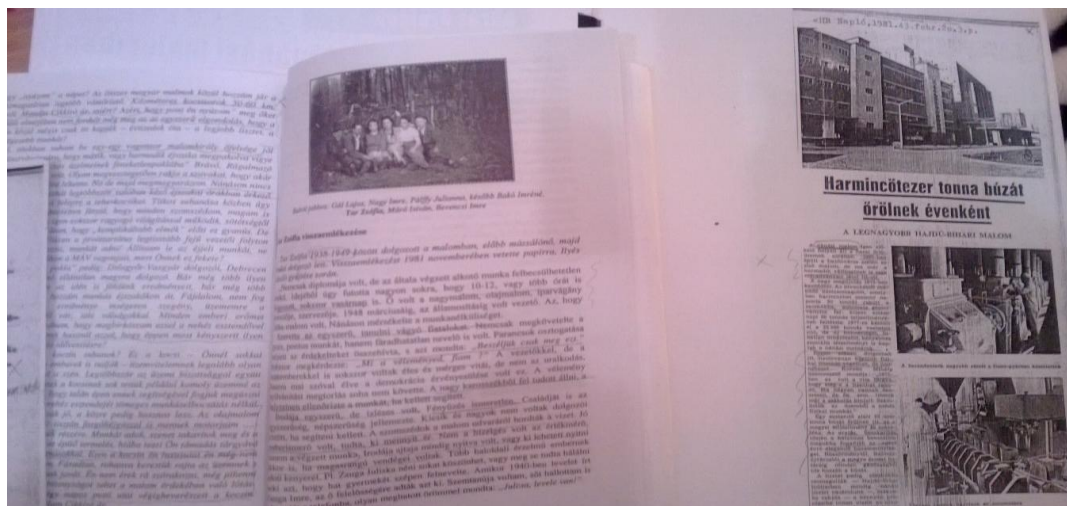
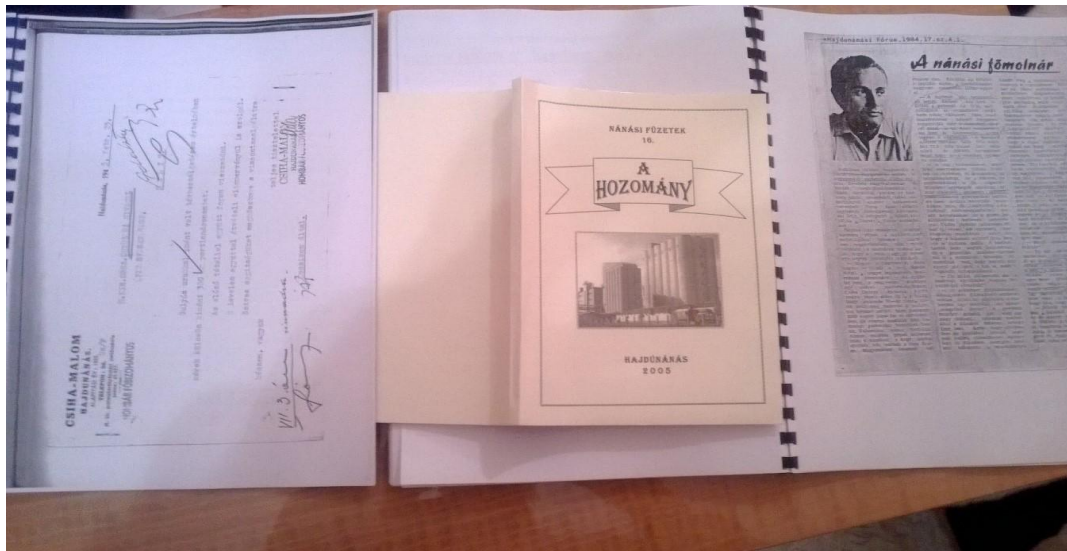
(A búza misztériumát számos műremek őrzi, íme egy költészeti gyöngyszem közülük:

„Te nemesített mag, te búzaszem,/amint itt fekszel a tenyeremen,/te búzaszem, te áldott, te konok,/hány ezredév titkát sokasítod,/hány emberét, ki jó kalászt nevelt/válogatott és kereste a jelt,/mely ott van minden búza homlokán,/ későn terem, vagy éppen jó korán,/oly mindegy az, de végtelen terem,/hogyan legyen mindennapi kenyérem,/velünk neveltek az évszázadok,/búzákat, milliókat, sokasodjatok!/ Te búzaszem, nemes mag, földbe rejtve/légy te az élet legszebbik szerelme!”- Takács Tibor: Te búzaszem.)

(A *Csiha-hagyaték* minden egyes elemét „föltő” gondossággal őrzi az utókor. Ékes példája ennek ez az eredeti Csíha-malomhoz tartozó zsákcímke, mely a 2006-os malomrekonstrukció során „került elő”, s felnagyított fotóját emlékkeretbe foglalta a mostani gyárvezetés. *Lakatos Zoltán* elnök-vezérigazgató úr és *Molnár Gábor*, a Hajdú-Gabona zRt. termelési igazgatója büszkén mutatták meg a pályázati anyagot elkészítő *Kocsi Erikának* az emléket.)

(A hajdúnánási Mórca Pál Városi Könyvtár Helytörténeti Gyűjteménye, sehol máshol nem látható, gazdag, eredeti anyagokat is tartalmazó dokumentációt őriz Csiha Győző malommal szervesen összefonódó munkásságáról, életéről. Ebből Rékasiné Závonyi Margit készségesen és átfogó tájékoztatást és dokumentációt bocsájtott a pályázat összeállítójának rendelkezésére. Rigó Tamásné Zsuzsa, a híres Nánási Füzetek 16. „A hozomány” című számát összeállító szerző is komoly szakmai segítséget nyújtott e pályázat összeállítójának, s egyben gyönyörű ajánlásával gazdagította a beadványt.)

Az alábbi képek, a hajdúnánási *Csiha-malom* eredeti, – ma múzeumként működő – részében, az ún. ”*vén Csiha-malomban*” 2015.január 15-én, külön e pályázathoz készült friss fotók:

(Az ipartörténeti remekmű, az 1942-ben épített malomépület és az 1949-ben- a gyárból akkor már kiüzött *Csiha Győző* által épített silózó ma is remek állapotban.)

(A Hajdú-Gabona zRt. az előző 2006-os felújítás során a „malom részt” korszerűsítette, s most az ún. „koptató rész” felújítása zajlik, az új gépek egy részét már beszerelték, 2014 novemberében. A fotó a „koptatóban” készült.)

(Az eredeti hengerszék)

(A „koptató részbe” már beszerelt svájci *Bühler* technológia)

(Az a bizonyos „*filter*”, mely az eredeti malomban szétválasztotta a füstöt és a levegőt.)

(Az 1. fotón a faszerkezetű, ipartörténeti remekmű ún. „*első töret mérlege*” és annak *előkamrája*, a 2. fotón pedig az ún. *serleges felvonó* látható: a 4 szintes malomban ezzel szállították függőleges irányban az anyagot/gabonát vagy lisztet/az egyes szintek között.)

(Az 1. fotó főszereplője a *ventillátor*, mely a gépek megszívásához állította elő a levegőt, a 2. fotón az ún. „*örleményverő*” tekinthető meg.)

(A gyönyörű, faszerkezetű „*daragép*” nem csupán ipartörténeti műremek, hanem igazi szemet gyönyörködtető látvány még ma is.)

(Az anyag osztályozására használt *szita*)

(A kor legmodernebb műmalmának megálmodója a gépesítést is megváltoztatta apja öreg malmának átalakítása során: a régi motorok helyett egy 180 lőerőt alkalmazott, mely valóban időtállónak bizonyult.)

(A 180 lőerős „nagymotor” rögtön a bejárat mellett kiállítva, ma is büszkén hirdeti a múlt században is a legjobb technológiát alkalmazó a *Csiha-malom* komoly ipartörténeti értékét, hisz a motor 2004-ig üzemelt, több generáción át működtetve az egész malmot. A transzmissziós technológiával épített üzem takarékoságának épp az volt a titka, hogy ez a „nagymotor” hajtotta szinte az egész malmot, s szíjátétellel osztották le az erőátvitelt a különböző gépekre.)

2. *A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek:*

K i v o n a t:

a Hajdúnánási Települési Értéktár Bizottság **2015. január 28-án** - szerdán - **de. 7,45 órai kezdettel** megtartott *n y i l v á n o s* üléséről készült jegyzőkönyvéből:

9/2015. (I. 28.) számú TÉBH Határozat

A Hajdúnánási Települési Értéktár Bizottság elfogadta az ipari és műszaki megoldások nemzeti érték szakterülete szerinti besorolású „hajdúnánási Csiha-Malom” felvételét a **Települési Értéktárba**.

Felelős: Szólláth Tibor elnök

Határidő: azonnal

kmft.

Szólláth Tibor
elnök

K i v o n a t:

a Hajdúnánási Települési Értéktár Bizottság **2015. január 28-án** - szerdán - **de. 7,45 órai kezdettel** megtartott *n y i l v á n o s* üléséről készült jegyzőkönyvéből:

10/2015. (I. 28.) számú TÉBH Határozat

A Hajdúnánási Települési Értéktár Bizottság úgy határoz, hogy benyújtja javaslatát a „*hajdúnánási Csiha-Malom*” a Hajdú-Bihar Megyei Értéktárba történő felvételéhez.

Felkéri az elnököt, hogy a hajdúnánási Csiha-Malom Települési Értéktárba történő felvételéről, a javaslat előkészítéséről és a szükséges intézkedések megtételéről gondoskodjon.

Felelős: Szólláth Tibor elnök

Határidő: folyamatos

kmft.

Szólláth Tibor
elnök

**Hajdúnánás Városi Önkormányzat
Polgármesterétől**

4080 Hajdúnánás, Köztársaság tér 1. sz.

☎ 52/382-176 📠 52/381-087 E-mail: szollath@hajdunanas.hu

Iktatószám: 647-41/2015

Hajdú-Bihar Megyei Értéktár Bizottság

Debrecen

Pf. 72.

4024

Tárgy: Polgármesteri ajánlólevél „a hajdúnánási Csiha-malom” Hajdú-Bihar Megyei Értéktárba beadott pályázatához

Tisztelt Hajdú-Bihar Megyei Értéktár-Bizottság!

Hajdúnánás Városi Önkormányzata jelen pályázati anyag benyújtójaként az EU csatlakozás kapcsán „Hajdúnánás hozományként” megjelölt, 19. századi alapokon 1942-ben megalkotott Csiha-malmot, mint az akkori Magyarország leggazdaságosabb és legkorszerűbb műalmát a turistvándi vízimalom mintájára szeretné hungarikummá nyilvánítani, s ehhez kéri első lépésként a Megyei Értéktárba történő besorolást, majd jelen pályázati anyagnak a Magyar Értéktár felé történő szíves továbbajánlását a vélhető pozitív döntés után. Ipari és műszaki megoldások kategóriában még gazdagítandó a magyar hungarikum-piramis minden szintje, s nem csupán a város, s a megye, hanem az egész ország büszke lehet a Hajdú-Gabona Zrt. égisze alatt ma is komoly malomipari potenciált képviselő malomra.

Csiha Győző, városunk szülötteként, tehetségét és szaktudását ide koncentrálni, édesapja akkor már 52 éves elavult, faszerkezetű malmát tökéletesen felújítva olyan ipartörténeti remekművet hozott létre a 2. világháború derekán magas szakmaisággal és eltökéltséggel, mely már saját korában is ipartörténeti szenzációnak számított egyedülálló technológiát és ipari megoldásokat hordozó gazdaságos és hatékony gőzmalomként.

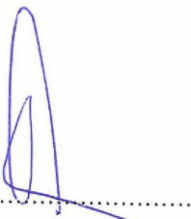
A város és szakma sokféle módon méltatja és tartja elevenen a zseniális múlt századi nánási mérnök hagyatékát, szellemiségét, s úgy gondoljuk, érdemes a méltatás legmodernebb eszközével a 2012. évi XXX. törvény, az úgynevezett hungarikum-törvény erejével és lehetőségével is méltatni ezt a sok korfordulatot átvészelő, mindig megújuló műalmot, mely nem csupán a magyar malomipar, hanem a város büszkesége is egyben.

Tisztelettel kérjük a Hajdú-Bihar Megyei Értéktár Bizottságot, hogy értékes munkájuk következő nemes lépéseként emeljék a megyei értékek sorába „a hajdúnánási Csiha-malmot”, s ajánlja tovább a Magyar Értéktár magasabb szintjeire.

Hajdúnánás, 2015. január 14.

Munkájukhoz sok sikert kívánva,
tisztelettel:

Szólláth Tibor
polgármester

HAJDÚ GABONA zRt.
4025 Debrecen, Széchenyi utca 13.

Tárgy: ajánló levél „a Csiha-malom” pályázati anyagához

Tisztelt Megyei Értéktár Bizottság!

A *Csiha-malom* jelenlegi tulajdonosaként és üzemeltetőjeként a pályázati anyaghoz kapcsolódóan szeretnénk röviden bemutatni, hogy a Társaságunk több évtizedes története alatt hogyan kezelte, fejlesztette legnagyobb üzemét, illetve jelenleg is mit és milyen értéket képvisel ez a gazdag történelemmel rendelkező malom.

A Hajdú Gabona zRt.-nél a búzaörlés évszázados hagyományokra tekint vissza. A Debreceni István Gözmalom 1847-ben kezdte meg a tevékenységét. Már akkor kiemelt szerepet kapott a minőség, a jó minőségű liszt előállítására való törekvés. Az 1862. évi Londoni világkiállításon a legmagasabb elismerést az István Gözmalom lisztjei érték el valamennyi búzaörlemény kategóriában. Ezzel európai hírnevet és ismertséget is szerzett a debreceni liszt.

A Hajdúnánási Csiha-malom 1948-ban került állami tulajdonba, a Hajdú Gabona zRt. jogelőd vállalatához. A malom az ország egyik legkorszerűbb malmának számított, mely a nagy teljesítmény mellett kiváló minőségű liszt előállítására volt képes. Nagy erénye volt az üzemnek, hogy takarékosan őrlött, mivel transzmissziós technológiával építette Csiha Győző. Ez azt jelenti, hogy egy nagy motor hajtotta szinte az egész malmot és szíjátéttel osztották le az erőátvitelt a különböző gépekre.

A rendszerváltást követően 1992. január 1-én a malomiparban elsőként megalakult a Hajdú Gabona Részvénytársaság. 1993. decemberében a 650 fős dolgozói csapat privatizáció keretében megvásárolta a társaság többségi részvénytőrsomagiát, így saját tulajdonosa lett.

A 2004-es Európai Unió belépés komoly lépésekre készítette a Társaság vezetését. Ahhoz, hogy a megnövekedett piaci követelményeknek, környezetnek, a kieleződő versenynek meg tudjon a cég felelni, erős koncentrációra, nagymértékű fejlesztésre volt szükség.

A Részvénytársaság vezetése a Hajdúnánási Csiha-malom stratégiai nagyüzemmé fejlesztése mellett döntött. Bár Debrecenben is minden infrastruktúra rendelkezésre állt, de mégis Hajdúnánás lett kiválasztva. A kérdést egyértelműen a Csiha-malom múltja, jó minőségű lisztjének elfogadottsága, a múltból eredő szellemisége, a dolgozók szakértelme, hozzáállása döntötte el.

2006-ra elkészült az újjáépített malom 1,5 milliárd Ft-os ráfordítással, úgy hogy a Csiha-malom épületébe sikerült bele álmodni. *Csiha Győző joggal lehetett volna büszke a malmára, hisz az ország legkomplettebb malmát építettük meg.*

Tel.: 52-505-129 Fax: 52-457-001 E-mail: hgabvez@t-online.hu

HAJDÚ GABONA zRt.
4025 Debrecen, Széchenyi utca 13.

A malom kapacitása 250 tonna/nap. Ehhez 27 ezer tonna gabona tárolóval, 3 ezer tonna készáru raktárral és 2 napi termelésnek megfelelő belső tárolóval rendelkezik. Csomagolója, zsákolója, ezekhez tartozó palettázói, peteroncsolója, lisztkeverője, fuzáriumos szemkiválasztója van. *Éves szinten 65-70 ezer tonna búzát őröl a malom, ami azt jelenti, hogy 700 ezer embernek ad kenyérnek, süteménynek, tésztának való lisztet.* Minden egyes dolgozójára 3 millió kilogramm áru mozgatása esik évente. Ha egymás mellé raknánk az egy év alatt a malomüzem csomagoló részében 1 kg-os kiszerelésben előállított 12-13 ezer tonna lisztet, Hajdúnánástól – Párizsig gyalogolhatnánk rajta.

Nagy az ismertsége és elfogadottsága a „Nánási csikós liszt”-nek Erdélyben is. Máramarostól Kovásznáig fogyasztják a lisztünket. Itt még nagyobb tisztelete van a minőségnek, többet sütnek, főznek, gyúrnak alaplisztból.

Sokat tanultunk és építkeztünk Csiha Győző örökségéből, szellemiségéből. A Hajdúnánási malom Bühler technológiával megépülve versenyképes, világszínvonalú lett. A malom lisztjét a kiváló minőség jellemzi, a piacon is ezért keresett termék.

A malomban sok olyan család van, akiknek a nagyszülei még a Csiha-malomban dolgoztak és megőrizték az üzem szeretetét, óvását, tiszteletét. A jelenlegi üzemvezető családja – nagyszülők, apa, fia és felesége – 140 évet már meghaladta munkában az üzemben.

Példaértékű az is amilyen kapcsolatunk a Csiha Győző fiával, Csiha Tamással van. Minden fontosabb céges eseményen részt vesz, már a 2006-os avatáson is jelen volt.

A város is kiemelt szerepet szánt a malomnak azzal, hogy az "Európai Örökség"-be kérte a malom épület együttesét. Igyekeztünk így is kezelni az épületeket, sőt egy kis múzeumot is meghagytunk az üzemben a Csiha malom gépeiből. Lehet ennek is köszönhető, hogy az üzemet a nagy rekonstrukció óta már eddig meglátogató vendégek száma meghaladta az ezer főt.

A Hajdú Gabona zRt. büszke arra, hogy Hajdúnánáson ilyen történelmi falak között őrölheti a búzát. Nagy örömmel támogatjuk a Csiha-malom megyei értékek közé történő besorolását, illetve a későbbiekben a „hungarikummá” nyilvánítását.

Debrecen, 2015. január 14.

HAJDÚ GABONA zRt.
4025 Debrecen, Széchenyi u. 13.
Adószám: 11140210-2-09
14.

Tisztelettel:

Dr. Lakatos Zoltán
Elnök-vezérigazgató

Tel.: 52-505-129 Fax: 52-457-001 E-mail: hgabvez@t-online.hu

Ajánlás „A hajdúnánási Csiha-malom” Hajdú-Bihar Megyei Értéktárba történő felvételéhez

*„Tehetség elvont csendben születik -
Karakter a mindennapi élet vad fürgetegében.”*

Goethe

A hajdúnánási Csiha-malom Megyei Értéktárba történő felvételéhez én, mint amatőr, de hivatalból helytörténettel is foglalkozó szakember (aktív munkás éveim alatt mintegy három évtizeden át kezeltem, gyűjtöttem a hajdúnánási Móricz Pál Városi Könyvtár helyismereti gyűjteményét) már túl sokat hozzátenni nem tudok.

Hajdúnánásra érkezésem talán tizedike esztendejében kerültem kapcsolatba a Csiha-malommal, illetve Csiha Győző nevével már korábban is, mint „kiemelkedő munkásmozgalmi” személyiséggel. Szociális érzékenységét sokan keverték a szocializmus ideológiájával. Erre jellemző az alábbi levélrészlet, amelyet egy jó barátjának írt, még 1912-ben.

*„Kollokviumok előtt nekidőltem a könyveknek s mindig a legjobb jegyet kaptam. Év vége felé megcsömöröltem a jogtól, a „kolléga ur”aktól. Eszembe jutott, hogy mit is keresek én a jogon. Beláttam, hogy csak a keszthelyi szónoki dicsőségek hoztak ide. El-elgondolkodtam, hogy mi lehet belőlem. Ügyvéd? Ha kedvem, tán kicsi tehetségem után indultam volna, csak egynek látszott: kriminalistának lenni..De szónoki sikerből, idealizmusból még nem vehetek automobilt. Pedig én gazdag akarok lenni, hogy élhessek a szó legszebb értelmében. Hivatalnok nem tudtam volna lenni, nem nekem való. Hajlongani, másnak dolgozni s a létrán egy-egy protekciósat, tehetségtelent előttem látni – ezt nem veszi be a természetem. S ezzel szemben egyszerre vad vágy fogott el, önálló ember lenni. Kezem legkisebb mozdulatával, fejem legutolsó gondolatával magamnak dolgozni és keresni. Hiszen az alap megvolt. Az apámnak egy nagyra fejleszthető ipartelepe. Ekkortájt olvastam el Taine-nek Grandorge Tamását. Ha még nem olvastad, olvasd el. Nagyon sokat tett az én átvedlésemben
.....Édes Apám felvitt Rákosi Viktorékhoz, ahol nagyon megbarátkoztunk egymással. Szinte családtag voltam, s a barátság most is fennáll. Nyár végén kijöttem ide Bécs mellé, Leobersdorfba egy nagy gépgyárba. Dolgoztam 9 hétig mint modellasztalos, kazánkovács nagykedvvel.*

.....Sokat éltem, azt hiszem éppen eleget arra, hogy ember legyen belőlem. Kedvem van dolgozni. Alig várom azt az időt, hogy kezembe vehessem az apám ipartelepét s nagyítsam, ameddig lehet. Egyébként rajongok a művészetért s az irodalomért, meg a sportért : tenniszezem, kisebb konkurenciában díjakat is nyertem. Korcsolyázom a városba elég jól, otthon Nánáson noch nie dagewesen-ül. Vívok elég jól, itt 110 ember közt én vagyok a - der weitaus beste – nagy evezős vagyok, alsódom jobban mint egy öreg táblabíró. A törzskávéházamban Pesten vor-okat kellett adnom, hogy játszanak velem. Billiárdozom szintén nem rosszul, - elegáns fiu vagyok – Ilyen vagyok kívülről. Hogy belül milyen voltam azt tán tudod. Hogy milyen vagyok, arra kevés a papír. Meg tán nem is igaz.

Terveim: ha az apám még hajlandó anyagilag támogatni, három évet akarok tölteni Németországban, Franciaországban és Amerikában – kipróbálni teljesen elfelejtett francia és angol tudományomat, világot látni s gépészmérnökké lenni s aztán hazamenni önálló iparosnak. Meggazdagodni, szépen élni. Mászkálni a világban szépeket látni. S a végén egy Zola szerű ideális munkáskolonnia lebeg ködben a szemem előtt. Akarom, hogy szeressenek, s hogy boldog legyek. Ezt akarom s ez nem fantazmagória. Vagy én vagyok megrögzött

bolond idealista. Pedig csak a materiát tisztetem, meg a szépet. Becsület. energia és szépség az istenem."(Wien, 1912 febr. 20-án)

Eddig az idézet, amely azt gondolom elég sokat elárul mindarról, amely élete során is jellemezte Csiha Győzöt. (A levelet fia, Csiha Tamás juttatta el hozzám)

Ahogy egyre több évet töltöttem el Hajdúnánáson, ismertem meg az embereket, annál jobban kezdett érdekelni az az ember, és az ő munkássága, akiről és amiről a helyiek kivétel nélkül nagy tisztelettel beszéltek.

A malom, amely Hajdúnánást egy kicsit ipari-jellegűvé tette, mint ahogy több helyen leíródott, meghatározó volt a város életében, éppúgy, mint a Csiha család is. És ez a tisztelet a ma napig tart. Nemcsak a városlakók körében, hanem a jelenlegi tulajdonos, üzemeltető Hajdú Gabona Zrt. vezetésében is. S hogy ez így van, így alakult, az valószínű köszönhető annak is, hogy a Zrt. azon cégek közé tartozik, amely még a mai napig 100%-os magyar tulajdonban van.

Amikor a 2000-es évek elején meghatározták az „őreg” malom” korszerűsítésének terveit, akkor is szem előtt tartották a tradíciókat, és úgy tervezték meg az átalakítást, hogy a 21. századi technológia mellett sem feledkeztek meg az alapító Csiha Győző és életművéről.

Az új malmi rész úgy alakították ki, hogy egy függőleges metszetet meghagytak, egyfajta muzeális jelleggel, amely látogatható. Ez nagyon fontos, elsősorban a hajdúnánásiaknak, de nemcsak nekik. Hiszen az ilyen jellegű malmokból ma már mutatóban sem igen maradt, legfeljebb csak maga a malomépület, egészen más funkciókkal. Debrecen nagyhírű István Gőzmalmának helyét csupán Pekár Imre emlékműve jelzi, de a Hortobágy malom is csak épületében létezik). Az pedig, hogy egy működő malomban megtekinthetőek egy múlt századi malom munkafázisainak eszközei (koptató, szitapad, hengerpad serleges felvonó, stb.) véleményem szerint egyedülálló. Ezzel Hajdúnánás olyan lehetőség birtokába került, amely oktatási, idegenforgalmi, várostörténeti, ipari műemléki szempontból is igen jelentős lehet, s ami további lehetőségeket rejt magában.

Csiha Győző holisztikus gondolkodásmódjára jellemző, hogy már közel nyolcvan évvel ezelőtt is egy komplex rendszerben gondolkodott. Mint olvashatjuk, a malmi hulladék hasznosítására sertés-telepet létesített (az egykori telep helyét a köznyelv ma is „Sonkázónak” hívja), de tervei között szerepelt egy térszotyár létesítése is. Ezt már sajnos a háború és az utána következő évek megghiúsították. Tehát ez a széleskörű, rendszerszerű gondolkodás lehetett sikereinek egyik titka, amely ma újra a helyi kisgazdaságok, helyi értékek kiaknázást jelenti/jelentheti. (Erre jó példa a Nánási Portéka, amely hasonló elvek alapján működik; helyi alapanyagokból, helyi emberek munkája által, helyi értékek előállításával).

Csiha Győző és életműve emlékét Hajdúnánáson a középiskola mellett őrzi még közterület – Csiha Győző utca; az egyik városi kitüntető díj, a Csiha Győző Mezőgazdasági, Ipari és Kereskedelmi Díj, és alapítvány a középiskolában.

A család és a város jó kapcsolatának egyik jele, hogy a „mérnök úr” immár szülővárosa árnyas temetőjében alussza örök álmát.

Tisztelettel ajánlom mindezeket a gondolatokat a Tisztelt Bíráló Bizottság figyelmébe, hiszen mint ahogy tudjuk, viszonylag kevés az olyan ipari-műszaki, ipartörténeti Hungaricum, amely az utóbbi 80-100 év reliktumait megőrizte, talán azért, mert oly korban kerültek „leváltásra”, amikor nem igazán törődtek a múlt emlékeinek megőrzésével. (példa erre a malom szívógáz-motorja, amit akkor kidobandó fémhulladékként kezeltek) A hagyománytisztelő, értékorientált gondos gazda szemlélet Istennek hála megőrizte a hajdúnánási Csiha-malom olyan komplex malomipari tárgyi emlékekeit, amelyek ma már szinte egyedülállóak. Magas értéktári besorolása, avagy éppen Hungaricummá nyilvánítása egyrészt növelhetné az ársíóját, másrészt egyfajta védettséget is biztosíthatna hosszú időkre.

Tisztelettel

Rigó Tamásné
nyugalmazott könyvtárvezető

Hajdúnánás, 2015. január 20.

Tárgy:

Ajánlás „A hajdúnánási Csiha-malom” Hajdú-Bihar Megyei Értéktárba menő pályázati anyagához

Tisztelt Kollégák!

Szíves támogató ajánlásommal szeretnék hozzájárulni a Hajdúnánás Városi Önkormányzat által elkészített beadványhoz, a pályázati anyagokat összeállító szakember, Kocsi Erika kérésére, melynek örömmel teszek eleget, hisz Erika korábban is nagyon értékes munkákkal keresett meg engem szakmai ajánlás kapcsán, melyek közül a pl. a Kabay-módszer már a „kiemelt nemzeti érték” cím elnyerése előtt áll, s a mostaniakhoz hasonló módon színvonalas munka.

Jelen beadvány a legkorszerűbb és legteljesebb értékű, komoly tanulmány erejével bír a 73 éves Csiha-malom kapcsán, mely nem csak korában, hanem a későbbi időszakokban is szenzációs ipartörténeti remekműnek számított ipartechnológiai megoldásai miatt. Amint arra a pályázati írás is kitér, *Ipari és műszaki megoldások kategóriában* jelenleg nem található olyan mennyiségű, már besorolt érték, mint egyéb témákban, így ebből a szempontból is különlegesen találom e kezdeményezést.

Egy olyan modern műmalom, mely a világháború közepén épült, s maradt meg a mai kornak a későbbi korok gondos kezelése okán még viharos időszakokban is, sőt működik ma is, komoly malomipari potenciált képviselve a Hajdú-Gabona zRt, égiszén belül”, mindenképp érdemes a Megyei Értéktár méltató figyelmére, sőt ipartörténeti jelentősége és egyedülállósága miatt a Magyar Értéktárba történő szíves továbbajánlásra is, mert komoly esélye van rá, hogy – mint arra a pályázat is utal – Hajdúnánás „uniós” hozományából, az egész magyar nemzet büszkeségévé váljon egy törvényi védjeggyel. Mind a megyei értékek közé történő besorolását, mind pedig a Magyar Értéktár felé irányuló továbbajánlását támogatom.

Debrecen, 2015-01-20.

Tisztelettel:

Jantyik Zsolt

3. *A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat:*

**Hajdúnánás Városi Önkormányzat
Polgármesterétől**

4080 Hajdúnánás, Köztársaság tér 1. sz.

☎ 52/382-176 📠 52/381-087 E-mail: szollath@hajdunanas.hu

Iktatószám: 2-4-15-12500

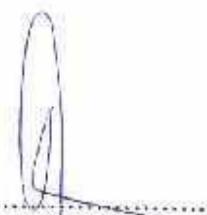
Nyilatkozat

Alulírott Szólláth Tibor Polgármester, Hajdúnánás képviselőjeként hozzájárulok a Hajdúnánás Város Önkormányzata által elkészített és a Hajdú-Bihar Megyei Értéktár felé - „a hajdúnánási Csiha-malom” - címen benyújtott pályázati anyaghoz mellékelt fényképek és filmek felhasználásához.

Hajdúnánás, 2015. január 21.

P.h.:

Szólláth Tibor
polgármester

Nyilatkozat

Alulírott *Dr. Lakatos Zoltán*, a Hajdú Gabona zRt. Képviselőjében
hozzájárulok a Hajdúnánás Város Önkormányzatával közösen elkészített

és a Hajdú-Bihar Megyei Értéktár felé

„*A hajdúnánási Csiha-malom*”

címen benyújtott pályázati anyaghoz mellékelt fényképek és filmek
felhasználásához.

Hajdúnánás, 2015. január 21.

P.h.:

HAJDÚ GABONA zRt.
4025 Debrecen, Széchenyi u. 13.
Adószám: 11140210-2-09

14.

Dr. Lakatos Zoltán

Hajdú Gabona zRt. elnök-vezérigazgató